

ارتقاء سلامت (Health promotion):

تغییرات مهم در سلامت انسان ناشی از تغییرات جمعیتی و تغییرات اپیدمیولوژیک می‌باشد. در طول زمان تغییرات اپیدمیولوژیک، بدین گونه بوده است که علت فوت بر حسب بیماری به مرور زمان دچار دگرگونی گردیده، بطوریکه در گذشته فوت بر اثر عوامل عفونی بیشترین علت مرگ را شامل می‌شده ولی در حال حاضر علل مرگ به ترتیب بیشترین فراوانی عبارتند از:

- ۱- علل قلبی و عروقی
- ۲- سوانح و حوادث
- ۳- سرطان‌ها
- ۴- علل حول تولد
- ۵- علل عفونی

سلامتی منبعی است که به مردم امکان می‌دهد تا به صورت فردی، اجتماعی و اقتصادی زندگی مولدی داشته باشند که در این میان شرایطی مانند صلح، منابع اقتصادی مناسب، غذا، مسکن، محیط زیست و میزان درآمد، آموزش، شرایط زندگی، دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی نیز در تحقق سلامت مؤثرند. بطور کلی تعیین کننده‌های سلامت (Determinants of Health) را می‌توان در سه گروه طبقه بندی کرد:

- ۱- عوامل و شرایط محیطی، اجتماعی و اقتصادی جامعه (فقر، اشتغال، مسکن ...)
- ۲- خدمات بهداشتی و درمانی، کیفیت و نحوه ارائه آن (واکسیناسیون، مراقبت، غربالگری ...)
- ۳- شیوه زندگی و رفتارهای بهداشتی افراد جامعه (فرهنگ، باورها، هنجارها ...)

ارتقاء سلامت به مفهوم توانمند سازی مردم در شناخت عوامل تأثیر گذار بر سلامت فردی و اجتماعی و تصمیم گیری صحیح در انتخاب رفتارهای بهداشتی و در نتیجه رعایت شیوه زندگی سالم می‌باشد.

از تعریف فوق می‌توان راهبردهای اساسی در ارتقاء سلامت را به سه راهبرد اصلی تقسیم کرد:

- ۱- حمایت همه جانبه ۲- توانمند سازی ۳- مداخله کردن

تاریخچه ارتقاء سلامت در هفت مرحله رقم خورده است:

- ۱- بیانیه وزیر بهداشت کانادا (1974)
- ۲- کنفرانس بین المللی آما آتا، قزاقستان (1978)
- ۳- کنفرانس بین المللی اوتاوا، کانادا (1986)
- ۴- کنفرانس بین المللی آدلاید، استرالیا (1988)
- ۵- کنفرانس بین المللی ساندزوال، سوئد (1991)
- ۶- کنفرانس بین المللی جاکارتا، اندونزی (1996)
- ۷- کنفرانس بین المللی مکزیکوسیتی، مکزیک (2000)

۱۰۲: بیانیه‌ای که در سال 1974 توسط وزیر بهداشت کانادا (مارک لالوند) ارائه شد، توسط کنفرانس آلماتا در سال 1978

پیگیری گردید، و شعار این کنفرانس «بهداشت برای همه تا سال ۲۰۰۰» بود و در این راستا حمایت از خدمات بهداشتی محلی، تغذیه، آب سالم، مشارکت اجتماعی و آموزش بهداشت مورد توجه قرار گرفتند.

۳- کنفرانس اوتاوا، کانادا را می‌توان اولین کنفرانس بین المللی ارتقاء سلامت دانست.

نتایج کنفرانس اوتاوا را می‌توان به شرح زیر بیان کرد:

- توضیح مفهوم ارتقاء سلامت
- جلب توجه به موقعیتها و منابع مورد نیاز برای سلامت
- تعیین فعالیت های کلیدی و راهکارهای پایه برای تعقیب راهکار «سلامت برای همه» سازمان جهانی بهداشت

پنج مکانیسم عملیاتی منشور اتاوا که از آنها به عنوان اولویتهای کنفرانس یاد می شود به شرح زیر است:

- ایجاد سیاست عمومی مرتبط با سلامتی (شغل، صلح، آموزش، عدالت و برابری)
- ایجاد محیط های حمایت کننده
- بازنگری سیستم خدمات بهداشتی درمانی
- تقویت اقدامات جامعه در خصوص سلامتی
- توسعه مهارتهای فردی

۴- در دومین کنفرانس بین المللی ارتقاء سلامت یعنی کنفرانس آدلاید استرالیا موضوع مورد تأکید «سلامتی یک حق است نه یک امتیاز» بود و اینکه «توانمند سازی» مردم و ایجاد شرایط دسترسی یکسان به خدمات بهداشتی درمانی در احقاق این حق مؤثر است. اولویتهای این کنفرانس عبارت بودند از: بهبود سلامت زنان، بهبود امنیت غذایی، اقدامات مؤثر علیه دخانیات و الکل و ایجاد محیط های پشتیبان و حمایتی برای سلامتی.

۵- در سومین کنفرانس بین المللی ارتقاء سلامت یعنی کنفرانس ساندزوال سوئد تأکید بر «ایجاد محیط های حمایتی و پشتیبانی برای ارتقاء سلامت» بود و اولویتهای این کنفرانس عبارت بودند از: آموزش بهداشت، غذا و تغذیه مناسب، سلامت خانه و جامعه و حمایت های اجتماعی.

همچنین در این کنفرانس یکسری عوامل مخرب سلامتی شناسایی شدند: درگیری نظامی، رشد سریع جمعیت، غذای ناکافی، کاهش عزم و انگیزه شخصی و سیر قهقرایی منابع طبیعی.

۶- در کنفرانس جاکارتای اندونزی که چهارمین کنفرانس بین المللی ارتقاء سلامت بود شعار اصلی «ایجاد سیاست عمومی مرتبط با سلامتی قرن جدید» بود.

در این راستا اولویتهای ارتقاء سلامت در قرن بیست و یکم اینطور بیان شد:

- ترویج مسئولیت پذیری جامعه برای سلامت

- افزایش ظرفیت اجتماعی و توانمند سازی افراد

- گسترش سرمایه گذاری برای توسعه سلامت

- افزایش شرکاء و متحدین جدید برای امر سلامت جامعه

- ایجاد چارچوب و ساختار عملی برای ارتقاء سلامت

۷- در کنفرانس مکزیکوسیتی مکزیک یعنی پنجمین کنفرانس بین المللی ارتقاء سلامت بر این تأکید شد که ارتقاء سلامت یعنی پر کردن شکاف نابرابری

اولویت های کنفرانس پنجم به شرح زیر است:

- تقویت شواهد در سطوح مختلف جامعه در خصوص تأثیر ارتقاء سلامت در امر توسعه

- افزایش سرمایه گذاری بخش های خصوصی، دولتی و بخش بهداشت برای توسعه سلامت

- ترویج و تشویق مسئولیت پذیری جامعه (در کلیه سطوح جامعه) برای سلامتی

- تضمین یک ساختار و سازمان قوی برای ارتقاء سلامتی

- بازنگری و اصلاح سیستم خدمات بهداشتی درمانی بر اساس رویکرد جدید ارتقاء سلامت

هدف کلی این کنفرانس «بررسی سهم حاصل از اجرای راه کارهای ارتقاء سلامت در بهبود سلامت و عدالت در زندگی مردم» بود و اهداف اختصاصی آن شامل تبیین نحوه ایجاد تغییر در سلامت، قرارداد سلامت در رأس برنامه ها و یافتن همکاری برای مشارکت در امر سلامت، می شد.

در کنفرانس پنجم بیانیه ای به امضاء وزرای بهداشت شرکت کننده در اجلاس رسید که به «بیانیه وزارتی» مشهور شد که شامل اصول زیر است:

- دستیابی به بالاترین معیار سلامت بعنوان سرمایه مثبت

- تلاش مداوم دولت و جوامع در بهبود سلامت

- رفع مشکلات پایدار و موانع ارتقاء سلامت
- مبارزه با بیماریهای نوپدید و بازپدید
- پرداختن به شاخص های اجتماعی، اقتصادی و محیطی سلامت
- پذیرفتن ارتقاء سلامت بعنوان بخش اساسی از سیاستها و برنامه های عمومی
- اثبات اثر بخشی راهبردهای ارتقاء سلامت

در پایان اشاره به این نکته ضروری است که تحقق و ارتقاء «حق سلامت» نیازمند تعهد کافی مردم و دولت نسبت به آن می باشد و تا زمانی که مردم نتوانند عوامل مؤثر بر سلامت خود را کنترل کنند، ارتقاء سلامت به مفهوم کلی آن تحقق نمی یابد.